

PETA MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA

DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD

“Jačanje međugeneracijske solidarnosti za trajnu dobrobit”

Knjiga sažetaka

V Međunarodna naučna konferencija
DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD
„Jačanje međugeneracijske solidarnosti za trajnu dobrobit“
-Knjiga sažetaka-

Naslov

V Međunarodna naučna konferencija DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD: „Jačanje međugeneracijske solidarnosti za trajnu dobrobit“ - knjiga sažetaka

Organizacioni odbor

acc.prof.dr. Dževad Termiz, predsjednik, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

prof.dr. Sanela Bašić, članica, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

prof.dr. Borjana Miković, članica, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

doc.dr. Anida Dudić-Sijamija, članica, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Vasva Smajlović Duranović, MA, članica, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Naučni odbor

Acc.prof.dr. Dževad Termiz, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Sanela Bašić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Borjana Miković, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Doc.dr. Anida Dudić-Sijamija, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Sanela Šadić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Sabira Gadžo-Šašić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Nedreta Šerić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Jelena Brkić-Šmigoc, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Doc.dr. Nina Babić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Doc.dr. Lamija Silajdžić, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Vesna Leskošek, Univerzitet u Ljubljani- Fakultet za socijalni rad

Prof.dr. Maja Gerovska Mitev, Univerzitet u Skoplju- Filozofski fakultet

Prof.dr. Mustafa Sefo, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Doc.dr. Irena Praskač-Salićin, Univerzitet u Sarajevu - Fakultet političkih nauka

Prof.dr. Christine Rehklaus, Univerzitet primijenjenih znanosti Erfurt- Fakultet primijenjenih društvenih znanosti

Prof. Dr. Mathias Lindenau- Univerzitet primijenjenih znanosti St. Gallen

Doc.dr.sc. Anita Begić, Sveučilište u Mostaru- Filozofski fakultet

V Međunarodna naučna konferencija
DRUŠTVENA KRIZA I SOCIJALNI RAD
„Jačanje međugeneracijske solidarnosti za trajnu dobrobit“
(18. i 19. mart 2025.)

-Knjiga sažetaka-

Fakultet političkih nauka
Sarajevo, 2025

UVODNA RIJEČ

Konferencija „**Društvena kriza i socijalni rad**“ okuplja stručnjake, istraživače, praktičare i studente iz različitih oblasti socijalnog rada i srodnih disciplina, kako bi se razmotrili aktuelni društveni izazovi i načini njihova rješavanja kroz socijalni rad

Kroz prethodne godine, konferencija je postala ključna platforma za razmjenu znanja, iskustava i dobrih praksi. Ove godine, u svjetlu obilježavanja Svjetskog dana socijalnog rada 2025, fokusirat ćemo se na temu koja ima dubok društveni značaj: „Jačanje međugeneracijske solidarnosti za trajnu dobrobit“. Tema konferencije naglašava važnost međugeneracijske solidarnosti, koja se temelji na filozofijama **Ubuntua** („Ja jesam jer jesmo“) i **Buen Vivira** (život u harmoniji s drugima i prirodom). Ove filozofije nas podsjećaju na to da su međusobna povezanost i zajedništvo temelj održivih zajednica i prosperitetnog društva.

Ciljevi konferencije uključuju istraživanje strategija i praksi koje mogu doprinijeti jačanju međugeneracijske solidarnosti, razmjenu najnovijih istraživanja i inovacija, kao i razvoj preporuka za politiku i društvene promjene.

Glavne teme uključuju:

1. Redefiniranje brige među generacijama
2. Međugeneracijska solidarnost i socio-ekonomska otpornost
3. Održivost životne sredine za buduće generacije
4. Premošćivanje generacijske mudrosti i inovacija
5. Uloga socijalnog rada u međugeneracijskoj solidarnosti
6. Digitalizacija i međugeneracijska povezanost
7. Mentalno zdravlje kroz generacije
8. Globalna perspektiva međugeneracijske solidarnosti

Konferencija predstavlja priliku za okupljanje stručnjaka iz različitih disciplina s ciljem reforme politika i osnaživanja međugeneracijskog razumijevanja i poštivanja ljudskih prava.

Za Organizacijski odbor,
acc.prof.dr. Dževad Termiz

Izv. prof. Koraljka Modić Stanke
Doktorica znanosti, područje društvenih znanosti, polje psihologija
Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada

POSVOJITELJSKE OBITELJI – POSTOJI LI POTREBA ZA EDUKACIJOM I PODRŠKOM?

Dokazi iz istraživanja i prakse pokazuju da se članovi posvojiteljskih obitelji susreću sa specifičnim izazovima prije, tijekom i nakon posvojenja koji nadilaze one s kojima se suočavaju biološke obitelji. Stoga se postavlja pitanje je li u slučaju posvojenja potrebna dodatna edukacija i podrška – i ako jest, kada, kakva i kome je potrebna?

Mnoge zemlje zahtijevaju od svojih potencijalnih posvojitelja da prođu neki oblik obveznog treninga prije posvojenja – međusobno sličan u općim ciljevima, ali sa značajnim inter- i intra-varijabitetom u pogledu sadržaja, količine i trajanja. U većini njih postoje određene vrste edukacija, podrške i/ili savjetovanja nakon posvojenja za određene članove grupe za posvojenje – pri čemu njihova provedba, dostupnost i učinkovitost uvelike ovise ne samo o nacionalnim politikama već i o samom postojanju stručnjaka i/ili drugih roditelja kompetentnih za posvojenje u njihovoj okolini.

Potrebno je zajedničko djelovanje različitih dionika kako bi se olakšao razvoj prakse utemeljene na dokazima i potaknule politike podrške na nacionalnoj razini ne bi li se osigurala kvaliteta u pružanju podrške (posvojiteljskim) obiteljima, istraživanju/evaluaciji i politici.

Prof.dr. Sanela Šadić, Odsjek za socijalni rad, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Samila Ramić, MA, Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli
Nedim Osmanović, MA, JZNU Dom zdravlja “Dr. Mustafa Šehović” Tuzla
Ahmedina Smajlović, MA, Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli

STARENJE U INSTITUCIJAMA-FAKTORI KOJI OBLIKUJU KVALITET ŽIVOTA U DOMOVIMA ZA STARIJE OSOBE

Starenje populacije predstavlja sve veći izazov u osiguravanju adekvatne brige i kvalitete života za starije osobe, posebno za one koji borave u institucionalnom smještaju. Kvalitet života u institucionalnom smještaju postaje ključno pitanje u kreiranju politika i unapređenju usluga za stariju populaciju. Cilj ovog istraživanja je ispitati kvalitet života starijih osoba smještenih u ustanovama socijalne zaštite na području Tuzlanskog kantona, s posebnim fokusom na kvalitet života kroz nekoliko ključnih indikatora-finansijsko stanje, zdravstvena zaštita, slobodno vrijeme, te odnosi kako sa članovima porodice, drugim korisnicima, kao i uposlenicima. Istraživanje je provedeno primjenom kvantitativne metodologije, korištenjem posebno kreiranih instrumenata za mjerenje kvaliteta života u institucionalnom smještaju, uz upotrebu deskriptivnih i inferencijalnih statističkih analiza.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da, iako su određeni aspekti brige i pruženih usluga ocijenjeni pozitivno, postoje značajni izazovi u pogledu kvaliteta smještaja, higijene, ishrane i osjećaja sigurnosti korisnika. Odnosi među korisnicima su generalno ocijenjeni pozitivnije, dok su uočena veća očekivanja od zaposlenika. Kada je riječ o posjetama najbližih srodnika, prvenstveno djece i unučadi, istraživanje pokazuje da su one redovnije tek kod polovina korisnika. Ipak, uprkos određenim izazovima, starije osobe općenito izražavaju relativno pozitivnu percepciju kvaliteta života u institucionalnom smještaju.

Ključne riječi: *kvalitet života, starije osobe, institucionalni smještaj, Tuzlanski kanton, socijalna zaštita*

Dr.sci. Majda Hrženjak
Peace Institut, Ljubljana

THE TRANSNATIONALIZATION OF CARE FOR OLDER PEOPLE BETWEEN SLOVENIA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

The paper deals with the intersection of elderly care and labour migration. Slovenia struggles with a care worker shortage, driven by population aging, poor working conditions, and low wages. Instead of improving these conditions, the state recruits women from ‘third countries’, particularly from former Yugoslav states. 60% of migrant care workers in Slovenian care homes come from BiH. Our research is based on 16 interviews with migrant care workers, 11 with stakeholders in Slovenia, and 8 with stakeholders in BiH. The findings show that, despite bilateral agreements, the migration regime remains restrictive, creating prolonged uncertainty in residence, employment, housing, and professional qualifications. This leads to high costs, debts, and limited social mobility for migrant care workers. The findings indicate that the transnationalization of care is a zero-sum game rather than a triple-win. However, findings also suggest that strong the welfare state and regulation of the labour market in Slovenia attract migrant workers despite hardships.

GERONTOLOŠKI SOCIJALNI RAD U ZAJEDNICI KAO FAKTOR PROMOVISANJA MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Istraživačka literatura koja se bavi razlikama u visini penzija među spolovima pokazuje da je prosječni mjesečni i godišnji dohodak penzija kod muškaraca viši nego kod žena širom Europske unije. Prosječna razlika u visini penzija kod muškaraca i žena na nivou EU je značajna, i u 2017. godini iznosila je 35.7%. Bosna i Hercegovina ima tu „sreću“ da zbog pravnog naslijeđa iz bivše Jugoslavije, ne postoje znatne razlike u penzionim davanjima među spolovima. Međutim, problematika ekonomske, a ujedno i socijalne sigurnosti, ogleda se u visini penzionih naknada u BiH.

Socijalni radnici/ce u JU Centar za socijalni rad BPK-a Goražde kroz direktan rad sa korisnicima i korisnicama treće životne dobi, suočavaju se sa brojnim faktorima rizika siromaštva i socijalne isključenosti ove grupe osoba, koje su svakako zbog svojih godina u stanju naglašene socijalne potrebe. Nažalost, mnoge osobe koje kroz svoj životni vijek obezbjeđuju sebi egzistenciju i zadovoljavaju sve životne potrebe, često u poznim godinama života postanu korisnici/korisnice centara za socijalni rad. Radi preveniranja siromaštva i socijalne isključenosti, socijalni radnici često moraju obezbjeđiti nurlane pomoći kroz saradnju sa raznim vladinim institucijama, nevladinim sektorom i privrednim subjektima. Zakonom o socijalnoj zaštiti FBiH, kućna njega i pomoć u kući je ustvari zagantovana, ali se nažalost zbog raznih političkih i ekonomskih faktora ne implementira skoro nikako. Kapaciteti ustanova socijalne zaštite namijenjih osobama treće životne dobi su odavno prekoračili limite, te praksa na terenu pokazuje da se deinstitutionalizacija starijih osoba mora desiti - željeli ili ne.

JU Centar za socijalni rad BPK-a Goražde je iz tog razloga pokrenula projekte za implementaciju kućne njege kroz namicanje eksternih sredstava, kako bi se obezbijedila nužna podrška našim starijim, a sve u saradnji sa kantonalnim i federalnim resornim ministarstvom. Plan je kroz angažovanje volontera/ki i gerontodomaćica/na koji će raditi sa stručnim radnicima, podstaći veći stepen međugeneracijske solidarnosti i podrške našim dedama i nanama, te ujedno smanjiti broj

osoba koje zahtjevaju institucionalni smještaj. Centri za socijalni rad moraju biti primjeri pozitivnih priča i pokretači promjena u društvu, a jedan jako bitan dio toga jeste obezbijediti sretne pozne dane života našim najstarijim članovima i članicama zajednice, kroz direktno zagovaranje i promicanje njihove vidljivosti.

Tihana Majstorović, dipl. psihologinja, psihoterapeutkinja
KJU Porodično savjetovalište, Sarajevo

SPECIFIČNOSTI PSIHOTERAPIJSKOG RADA SA OSOBAMA TREĆE ŽIVOTNE DOBI

Ovaj rad bavi se primjenom psihodramske psihoterapije u radu sa osobama treće životne dobi. Teorijski dio opisuje saznanja iz literature koja se tiču karakteristika starosti, grupne terapije i psihodrame sa starijim osobama. Praktični dio sumira, uz osvrt na činjenice navedene u teoriji, iskustva iz višegodišnjeg terapijskog rada sa starijim klijentima, u grupnom i individualnom terapijskom setingu. Psihodramski rad sa starim licima i u grupi i individualno karakterišu spor početak i dugo uspostavljanje povjerenja, ali i snažan emocionalni naboj, glad za slušanjem i razumijevanjem, potreba za sigurnim prostorom i odnosom koji će podnijeti sve teške teme, veliki zastupljenost traume, ali i želje za životom, kreativnost i spontanost u korištenju terapijskog prostora i postizanju željene terapijske promjene.

STRUKTURALNA ANALIZA DRUŠTVENE KRIZE KROZ PRIZMU TEORIJE ANOMIJE

Društvena kriza se u društvenim naukama dominantno tretira kao negativan fenomen, ponajviše zbog percipirane ili stvarne štetnosti, opasnosti i rizičnosti posljedica koji su prouzrokovani krizom i/ili kriznim situacijama. Standardni sociološki pristup društvenoj krizi je, kao i pristupi drugih društvenih nauka, usmjeren na posljedice ali s tom razlikom što im pristupa funkcionalistički: dovodeći ih u vezu sa djelovanjem društvenog sistema ili u smislu održavanja poretka ili u smislu društvene promjene. Pored toga, u sociologiji se veći naglasak stavlja na uzroke krize i oni se razmatraju ne samo iz funkcionalističkog nego i iz strukturalnog ugla. Ogledan primjer strukturalne analize društvenih fenomena, prije svega krize, sadržan je u teoriji anomije Roberta K. Mertona. Suštinski, anomija se konceptualizira kao stanje disocijacije između dijelova društvenog sistema, što slijedi temeljno strukturalno polazište da je odnos između dijelova od veće analitičke važnosti nego sama cjelina društvenog sistema. U izlaganju će se predstaviti interpretacija Mertonove teorije anomije koju je dao Piotr Sztompka. Prema Sztompki, postoje četiri oblika anomije koje odgovaraju trodimenzionalnom konstrukt društvene strukture (normativna, struktura prilika i idealna struktura). Iz ovako predstavljenog multidimenzionalnog koncepta anomije izlaganje će reflektirati na temu društvenog povjerenja i (međugeneracijske) društvene solidarnosti.

Violeta Golubović, doktorantkinja interdisciplinarnih doktorskih studija, istraživačko polje
Socijalni rad
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

ULOGA SOCIJALNOG RADA NA POVEĆANJE SOLIDARNOSTI U MODERNOM DRUŠTVU – MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST

Moderno društvo nam je pored benefita sa sobom donijelo i nove moderne izazove. Svjedočimo da je u modernom dobu došlo do povećanja udjela osoba starije životne dobi. Socijalni rad i briga o starijim osobama predstavlja odraz međugeneracijske solidarnosti i povezanosti. Međugeneracijsku solidarnost sa aspekta socijalnog rada možemo posmatrati kroz tri nivoa. Prvi nivo se odnosi na porodičnu međugeneracijsku solidarnost unutar porodice, drugi nivo je međugeneracijska solidarnost unutar zajednice i treći nivo solidarnosti se odnosi na samo društva. U svim navedenim nivoima ukoliko se ne uspije pružiti solidarnost i podrška starijim osobama, socijalni rad ima veliku ulogu koja se ogleda u pronalaženju najboljeg rješenja za pojedinca, pružanja podrške i pomoći i omogućavanje starijim osobama status aktivnog starenja. Socijalni rad starije osobe ne posmatra kao pasivne korisnike pomoći i jedna od uloga socijalnog rad jeste upravo ta da se zajednici i društvu u cjelini predstavi stanovište koje se odnosi na to, da starije osobe mogu biti aktivni i korisni članovi društva u djelu svojih potencijala koje imaju.

Cilj ovog rada jeste upravo taj da omogući sagledavanje starijih osoba u društvu, njihov položaj, ulogu međugeneracijske solidarnosti i njen doprinos iz prizme socijalnog rada.

Potrebno je da sagledamo činjenicu da je moderno društvo u znatnoj mjeri uticalo na demografsku politiku društva, i da bi prevenirali posledice međugeneracijskog jaza i izazova koji nam se nameću, moramo raditi na promovisanju raznih oblika solidarnosti, jer samo društvo koje razumije potrebe drugih i spremno je da pruži pomoć i podršku je društvo koje je po mjeri svojih građana. U modernom vremenu svega imamo previše, samo nam nekako empatije i tolerancije imamo malo.

Ključne riječi: međugeneracijska solidarnost, socijalni rad, moderno društvo, aktivno starenje

MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST U KONTEKSTU DRUŠTVENE KRIZE: GESTALT PRISTUP I GLOBALNE PRAKSE

Međugeneracijska solidarnost ključna je za održive zajednice i društvenu koheziju, posebno u vremenima krize. Ovaj rad istražuje kako se odnosi između generacija mogu jačati kroz Gestalt psihoterapiju, primjenu globalnih filozofija Ubuntu i Buen Vivira, te praktične inicijative iz različitih dijelova svijeta. Kroz studije slučaja iz BiH, prikazane su izazovi i koristi međugeneracijskih programa, uključujući upotrebu Gestalt tehnika u prevazilaženju međugeneracijskih nesporazuma. Usporedno analizom praksi u Bosni i Hercegovini i Japanu, Njemačkoj i domorodačkim zajednicama Kanade, predstavljene su preporuke za kreiranje dugoročnih inicijativa u Bosni i Hercegovini. Kritička refleksija pokazuje da je za uspješnu implementaciju potrebno integrisati sigurne prostore za dijalog, strukturalnu podršku i politiku koja podstiče međugeneracijsku povezanost.

Ključne riječi: *međugeneracijska solidarnost, Gestalt terapija, Ubuntu, Buen Vivir, socijalni rad, društvena kohezija*

Anela Lemeš, doktorantkinja interdisciplinarnih doktorskih studija, istraživačko polje Sociologija, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

PROGRAMI MENTORSTVA KAO ALATI MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI: CASE STUDY ŽENSKE MENTORSKE MREŽE U BIH

Postoje mnoge inicijative u kojima starije žene deluju kao mentorke za mlađe žene. Ovi programi omogućavaju prenos iskustva i znanja u vezi s ekonomskom nezavisnošću, upravljanjem novcem, poslovnim vještinama i liderstvom. Starije žene sa iskustvom u različitim industrijama pomažu mladim ženama da se snađu na tržištu rada, razvijaju preduzetničke vještine i stvore stabilan ekonomski temelj. Ovaj rad analizira program mentorstva Ženska mentorska mreža u BiH, koji koristi međugeneracijsku solidarnost za osnaživanje žena. Program povezuje mlađe žene sa starijim mentoricama - direktoricama i vlasnicama kompanija, uglednim poslovnim ženama - koje dijele svoja dugogodišnja iskustvom u menadžmentu i poduzetništvu. Cilj istraživanja je analizirati uticaj mentorstva na ekonomsko osnaživanje žena, koristeći kvalitativne metode poput intervjua i fokus grupa, kako bi se istražili stavovi žena polaznica programa i liderki uključenih kao mentorice o ulozi mentorstva u profesionalnom i ličnom razvoju žena.

Ključne riječi: *Ženska mentorska mreža, međugeneracijska solidarnost, ekonomsko osnaživanje, mentorstvo, transfer znanja, liderke, tržište rada*

Dr.sc.Vesna Huremović,dipl.socijalni radnik, Šef Odjeljenja za socijalnu zaštitu
Zavod za psihološku i socijalnu zaštitu, JZU Univerzitetski Klinički Centar Tuzla

Dr.med.sc. Gazmend Ljutfiu, doktor medicinskih nauka
Centar za mentalno zdravlje Hadžići, Sarajevo

SOCIJALNA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI

Brigu o starim osobama posmatramo kroz sistem socijalne sigurnosti, troškove penzijsko invalidskih i drugih davanja, troškove zdravstvenog sistema i sistema socijalne zaštite, kao osnovni institut ljudskih prava. Zdravstvena i socijalna zaštita o starim osobama postaje kako u zemljama EU tako i u Bosni i Hercegovini jedan od prioriternih ciljeva za nadogradnju i unapređenje. Prema popisu stanovništva iz 2013.godine, u Bosni i Hercegovini udio starih osoba od 65 godina činilo je 14,2% ukupnog stanovništva, u 2019.godini 16,5%, a očekuje se da do 2030. godine taj udio poraste na 25,8%, što je iznad prosjeka zemalja EU. Cilj rada je dati prikaz stanja zdravstvene i socijalne zaštite starih osoba kroz različite vidove naknada, socijalnih usluga, smještajnih kapaciteta za stare osobe, te ukazati na ulogu nevladinog sektora u pružanju pomoći i podrške u adekvatnoj brizi i njezi o starim osobama. Trendovi u brizi za stare osobe ukazuju na promovisanje zdravog i aktivnog starenja te suzbijanje pasivnog oblika starenja. Razvijanje strategija za zaštitu i brigu o starim osobama je jedan od bitnih prioriteta, s posebnim aspektom na razvijanje i unapređenje usluga izvaninstitucionalnih oblika brige za stare osobe. Politike brige o starim osobama u Europskim zemljama mogu nam poslužiti kao pozitivni primjeri, posebno one usmjerene prema pružanju pomoći i podrške starim osobama u kućnim uvjetima s ciljem zadržavanja stare osobe u vlastitom domu. Izazovi unapređenja u radu sa starim osobama podrazumjevaju praćenje europskih standarda kako bi i Bosna i Hercegovina radila na unapređenju brige o starim osobama te stvaranje boljih uslova za zbrinjavanje starih osoba u okviru zajednice kroz različite programe, uspostavu i unapređenje dnevnih centara ali i druge alternativne vidove zbrinjavanja starih osoba.

Ključne riječi: *starenje, socijalna i zdravstvena zaštita, briga o starim osobama*

Valentina Ružić, psiholog
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijek

IMAJU LI DJECA ISTE STRAHOVE KAO NJIHOVE MAJKE

Strah je prisutan u svim razdobljima života, ali različitog sadržaja i intenziteta. Tijekom djetinjstva najčešći su razvojni strahovi. Dosadašnja istraživanja sugeriraju da se strah može učiti po modelu. U istraživanju su sudjelovale 92 majke djece u dobi od 4 do 5 godina. U svrhu istraživanja sastavljen je popis najčešćih strahova na kojem su majke trebale označiti one koje su primijetile kod svog djeteta. U drugom dijelu istraživanja trebale su se prisjetiti vlastitih strahova u toj dobi. Dobivena je značajna korelacija između ukupnog broja označenih strahova za dijete i za sebe. Za najčešće odabrane strahove analizirane su razlike u proporcijama djece sa tim strahom ovisno o postojanju straha kod majke. Dobiveno je da je proporcija djece kod koje se javlja određeni strah značajno veća kad se i majka prisjeća doživljavanja istog straha. Rezultati upućuju na mogućnost transfera specifičnih strahova s majke na dijete, ali i na mogućnost pristranosti pamćenja.

Prof.dr. Jelena Brkić-Šmigoc, Odsjek za socijalni rad
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

ULOGA SUPERVIZIJE I MENTORSTVA U OBLIKOVANJU AKADEMSKOG I PROFESIONALNOG RAZVOJA STUDENATA

Mentorstvo i supervizija predstavljaju ključne oblike podrške studentima na njihovom putu profesionalizacije, iako se njihovo značenje i primjena mogu razlikovati u različitim obrazovnim kontekstima. U pomagačkim profesijama, oba procesa igraju ključnu ulogu u razvoju profesionalnih kompetencija studenata. Cilj ovog istraživanja je analizirati kako supervizija i mentorstvo oblikuju akademski i profesionalni razvoj studenata. Istraživanje će ispitati njihov utjecaj na akademske performanse, razvoj profesionalnih vještina, izgradnju samopouzdanja, samostalnosti, te na buduće karijere studenata. Analizom postojeće literature istražiti će se najnoviji uvidi o ulozi mentorstva i supervizije unutar akademskog okruženja.

Ključne riječi: *mentorstvo, supervizija, akademski razvoj, pomagačke profesije*

KRIZA BRIGE: EKONOMSKA, RODNA I EMOCIONALNA KOMPONENTA

Društvena reprodukcija obuhvata stvaranje i održavanje vertikalnih/generacijskih (rađanje, odgoj djece, briga o starijima) i horizontalnih veza (odnosi među prijateljima, porodicom, zajednicom). Kapitalizam je kroz historiju oblikovao društvenu reprodukciju, prvo privatizirajući je u liberalnom kapitalizmu, zatim djelomično socijalizirajući u socijalno-demokratskom kapitalizmu kroz socijalnu zaštitu i "porodičnu platu", a danas komodificirajući je u neoliberalnom kapitalizmu. Savremeni narativ socijalnu reprodukciju posmatra kroz prizmu odgajanja budućih radnika i radnica a odgovornost za istu uglavnom ostaje na ženama, koje su nositeljice brige o porodici, djeci i zajednici.

Kriza brige, koja je izravna posljedica kapitalističkog dualizma, očituje se u tome da bogati mogu platiti pomoć u domaćinstvu, dok oni koji to ne mogu, uglavnom žene, samohrani roditelji i marginalizirane grupe, preživljavaju radeći nisko plaćene poslove. Ovi poslovi često dolaze s emocionalnim opterećenjem, stresom i iscrpljenosti te nedostatkom socijalne podrške što dovodi u pitanje održivosti zajednice, socijalnih veza i mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: *društvena reprodukcija, kapitalizam, rodna podjela, briga, kriza*

PORODIČNE VRIJEDNOSNE ORIJENTACIJE MLADIH KAO FAKTOR UNAPREĐENJA MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Porodične vrijednosti mogu se smatrati ključnim faktorom za izgradnju međugeneracijske solidarnosti jer omogućavaju mladima da prepoznaju i usvoje vrijednosti prethodnih generacija, dok istovremeno unose inovacije i nove pristupe u suočavanju sa savremenim izazovima. Ovaj međugeneracijski prijenos vrijednosti stvara temelje za koheziju unutar porodice i društva, te omogućava kontinuitet socijalnih normi i tradicija, dok se prilagođavaju promjenama koje donosi globalizacija i modernizacija. S tim u vezi, provedeno je istraživanje o porodičnim vrijednosnim orijentacijama mladih u Bosni i Hercegovini (N=305).

Primjenom Skale o porodičnim vrijednostima (Zhou, 2004), ispitan je odnos tradicionalno-kolektivističkih i moderno-individualističkih vrijednosti u porodičnom vrijednosnom sistemu mladih. Istraživanje je pokazalo da mladi, koji žive u globaliziranom svijetu, mogu biti pokretači promjena koje balansiraju između očuvanja temeljnih porodičnih vrijednosti i prilagodbe na savremene izazove. Ova dinamika omogućava im da usmjere svoj razvoj u pravcu očuvanja međugeneracijskog povjerenja i solidarnosti, dok istovremeno odgovaraju na promijenjene društvene okolnosti. Kao rezultat, postiže se održiva harmonija unutar porodice i šire društvene zajednice, čime se potiče međugeneracijska saradnja u zajedničkom suočavanju sa izazovima.

Ključne riječi: *porodične vrijednosti, mladi, međugeneracijska solidarnost, međugeneraciji dijalog*

NAVIGACIJA MEDIJSKIM PEJZAŽOM U DIGITALNOM DOBU: GENERACIJA Z I BABY BOOMERI

Digitalizacija je značajno promijenila način konzumacije medija, stvarajući generacijske razlike u pristupu informacijama i sadržajima. Ovaj rad analizira kako Generacija Z i Baby Boomeri navigiraju medijskim pejzažom u digitalnom dobu, s posebnim fokusom na njihove preferencije i medijske navike. Istraživanje provedeno među građanima Bosne i Hercegovine (N=246), pripadnicima Generacije Z i Baby Boomera, ispituje koje medije i informacijsko-komunikacijske tehnologije najčešće koriste, iz kojih izvora se informišu i zašto, te na koji način stupaju u interakciju s medijima. Rezultati pokazuju da se Generacija Z dominantno oslanja na online platforme – web portale i društvene mreže, dok Baby Boomeri više koriste tradicionalne medije poput televizije, uz primjetan trend prilagođavanja digitalnim tehnologijama. Rad razmatra ključne razlike u medijskim navikama ovih generacija, te istražuje prilike i izazove koje digitalizacija izaziva u njihovoj svakodnevnoj interakciji s medijima.

Ključne riječi: *Generacija Z, Baby Boomeri, medijske navike, digitalno doba, mediji*

POLOŽAJ ŽENA U BOSANSKOHERCEGOVAČKOJ PORODICI: IZMEĐU TRADICIJE I MODERNIZMA

Modernizacija i globalizacija donose promjene u ulogama žena u Bosni i Hercegovini, gdje se susreću tradicionalne vrijednosti i savremeni zahtjevi. Iako se žene suočavaju s novim mogućnostima kroz obrazovanje i profesionalni razvoj, još uvijek se suočavaju s otporom u tradicionalnim zajednicama. U historiji su žene bile ograničene na domaćinstvo, dok su savremeni trendovi donijeli nove izazove, stvarajući napetosti između starih i novih normi. Ovo istraživanje ispituje utjecaj modernizacije na ulogu žena u porodici, s naglaskom na socio-ekonomske aspekte, kroz metodologiju, teorijski okvir i empirijsku analizu, kako bi se razumjeli izazovi i identifikovali ključni smjerovi za dalji napredak u ravnoteži između tradicije i modernizacije.

Jelena Zorić, psiholog-psihoterapeut
Centar za socijalni rad Grada Novog Sada, Srbija

PROGRAM BRIGE ZA MLADE RODITELJE

Program brige za mlade roditelje nastao je kao odgovor na potrebu za podsticajnim i stimulativnim roditeljstvom. Rad se sastoji iz nekoliko podtema:

-Ideje kako je nastala potreba za projektom

-Ciljevi i svrha programa: osnaživanje, negovanje nezavisnosti i sposobnosti mladih roditelja da brinu o deci/preveniranje zapostavljanja, zanemarivanja i zlostavljanja dece/ socijalno uključivanju i poboljšanju kvaliteta života građana. Preventivna mera je inovativna, nije se ranije sprovodila, odnosno počela je da se sprovodi 2021.god. uz podršku gradske Uprave za dečiju i socijalnu zaštitu. Planiraju se specijalizovani programi koji nude drugačiji okvir u socijalnoj zaštiti, stručni rad se bazira na preventivni program, kako bi se prevenirale moguće poteškoće u roditeljstvu.

-Aktivnosti projekta: Projekat se sastoji iz sledećih ključnih aktivnosti:

Kreiranje preventivnih programa za podsticajno roditeljstvo- "Program brige o roditeljima"- Stručnjaci iz domena socijalne zaštite će izraditi program radionica za roditelje. Program će sadržati scenarija za ukupno 12 radionica na teme roditeljstva, koje će obuhvatiti razvojne faze u roditeljstvu. Radionice u okviru programa realizovaće se dinamikom od 1 susret mesečno, a dve radionice u trajanju od po 2 časa. Broj roditelja predviđenih po programu je od 12 do 17. Radionice će se realizovati u prostorijama Centra za socijalni rad.

Sem programa radionica, pruži će se podrška roditeljima u kontinuitetu kroz individualni savetodavni rad roditelja, a pripadaju ranjivoj populaciji (maloletni roditelji, samohrani roditelji, socijalno ugroženi, roditelji u različitim kriznim i rizičnim situacijama) Usluge savetovanja realizovaće se dva puta mesečno u kontinuitetu.

-Ključni zaključci i preporuke: Programom „PROGRAM BRIGE ZA MLADE RODITELJE KROZ PODSTICAJNO RODITELJSTVO“ ukazano je na veoma značajnu temu vaspitanja i

disciplinovanja dece. Telesno kažnjavanje dece još uvek nije eksplicitno zabranjeno u Srbiji (osim u školskom okruženju i institucijama SZ).

Društvo koje zabranjuje svaki oblik nasilja među odraslima, ne može istovremeno da prihvata i čak odobrava kada se deca podvrgavaju nekom obliku fizičkog napada i nasrtaja, povređivanja ili zastrašivanja u svrhu kažnjavanja ili disciplinovanja. PRAVO SVAKE OSOBE DA NE BUDE TUČENA JE I PRAVO SVAKOG DETETA BILO DA SE NALAZI U ŠKOLI, INSTITUCIJI ILI KOD KUĆE. Program promoviše podsticajno roditeljstvo i jasno definiše telesno kažnjavanje kao potpuno neprihvatljivo. Sa idejom da se roditeljstvo uči program promoviše POZITIVNE, NENASILNE I PARTICIPATIVNE načine vaspitanja dece. Kako bismo obezbedili društvo u kom zaista postoji nulta tolerancija nasilje nepohodno je da imamo ovakve programe.

Osim toga, ovaj projekat potencira i zalaže se za ravnopravno, partnersko roditeljstvo, odnosno uključenost očeva od prvoga dana roditeljstva u aktivnosti oko dece. Cilj je da se prikaže program koji je inovativan, a tiče se pozitivnog odgovora na porodične krizne situacije i da se kroz ovakve programe preveniraju neadekvatna roditeljska postupanja i posledice zanemarivanja i zlostavljanja, kao i da se istakne značaj preventivnih aktivnosti za stabilne i funkcionalne porodične odnose.

Anela Misirlić, MA psihologije
Kantonalna javna ustanova Odgojni centar Kantona Sarajevo

**MENTALNO ZDRAVLJE KROZ GENERACIJE: RAZUMIJEVANJE
NEPRILAGOĐENOG PONAŠANJA DJECE I ADOLESCENATA U TERMINIMA
KOGNITIVNO-BIHEVIORALNE TERAPIJE I SOCIJALNOG KONSTRUKTIVIZMA**

Mentalno zdravlje kroz generacije oblikuje se pod uticajem društvenih i individualnih faktora, pri čemu socijalne okolnosti značajno utječu na razvoj pojedinca. Promjene u društvenim vrijednostima mogu utjecati na percepciju socijalnih problema, uključujući i mentalno zdravlje. Ovaj rad naglašava da negativni socio-psihološki uslovi u ranom razvoju djece, koji nisu uvijek prepoznati kao socijalni problemi, mogu imati dugoročne posljedice na društvo. Kroz perspektivu kognitivno-bihevioralne terapije i socijalnog konstruktivizma, ispituje se način na koji se stvarnost konstruiše kroz naše interpretacije i socijalne interakcije. Posebno se razmatraju razvojni izazovi kod djece i adolescenata te važnost roditeljske uloge u oblikovanju djetetovih spoznaja i ponašanja. Zaključuje se da društvena percepcija mentalnog zdravlja djece igra ključnu ulogu u definisanju prioriteta i kreiranju podrške za optimalan razvoj budućih generacija.

Ključne riječi: *mentalno zdravlje, razvojni poremećaji, socijalni konstruktivizam, kognitivno-bihevioralna terapija, djeca i adolescenti*

ŽENSKE PERSPEKTIVE O STARENJU: IZMEĐU NEVIDLJIVOSTI I OSNAŽIVANJA U DJELU SLAVENKE DRAKULIĆ

U ovom izlaganju razmatrati ćemo žensku perspektivu o starenju kroz djelo Slavenke Drakulić, s posebnim naglaskom na knjigu *Nevidljive žene*. Premda žene čine više od polovice stanovništva, Drakulić ističe kako su često "vidljivo nevidljive", suočene s različitim oblicima marginalizacije u političkom, ekonomskom i društvenom kontekstu. Ova marginalizacija postaje još izraženija kod žena starije životne dobi, koje se na sjecištu roda i starosti suočavaju s dvostrukom marginalizacijom.

Knjiga *Nevidljive žene i druge priče* pruža analitički okvir utemeljen na feminističkim teorijama, istražujući kako društvene norme oblikuju identitet žena, posebno onih starije životne dobi. Drakulić ne ostaje samo na kritici tih normi, već potiče promišljanje o značenju roda i starosti u društvu koje sustavno zanemaruje žene u tim kategorijama. Kroz feminističku prizmu, rasprava se usmjerava na pitanje nevidljivosti starijih žena, način na koji ih društvo percipira te njihove odnose s partnerima i odraslom djecom. Ove teme mogu se dodatno razumjeti kroz feminističke teorije Simone de Beauvoir, koja u *Drugom spolu* objašnjava gubitak "društvene korisnosti" žena u starijoj dobi, te drugih feminističkih autorica koje naglašavaju ekonomske i društvene aspekte marginalizacije starijih žena.

Cilj izlaganja je potaknuti razmišljanje o tome kako osnažiti žene starije dobi i pridonijeti stvaranju pravednijeg društva, u kojem se glasovi žena – posebno onih starije životne dobi – konačno čuju i prepoznaju.

Ključne riječi: *starenje, feministička teorija, društvena marginalizacija, osnaživanje*

Prof.dr. Mustafa Sefo, Odsjek za komunikologiju
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

VAŽNOST MEĐUGENERACIJSKE KOMUNIKACIJE U JAČANJU MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI

Odnosi između različitih generacija tema je o kojoj se dugo govori. Međutim, ova realnost je danas još više relevantna i vjerovatno će se zadržati tokom vremena. Jaz između različitih generacija u pogledu njihove percepcije svijeta može biti izvor sukoba i nerazumijevanja. Dobra komunikacija može biti rješenje a loša komunikacija izvor problema. Stoga je važno biti u stanju da dobro razumijemo okolnosti i faktore u eri brzih promjena kako bismo bolje komunicirali i djelovali. Važnost komunikacije se ogleda u prevazilaženju međugeneracijskih prepreka, udruživanju ideja i misli, i uspostavljanju dobrog odnosa. Trebamo znati kako da na odgovarajući način razmjenjujemo misli kako bismo mogli razumjeti, reagovati i razgovarati o mišljenjima drugačijim od naših. Pojava novih tehnologija mijenja način komunikacije i odnose među generacijama. Da bi se podstakla efikasna i harmonična komunikacija među generacijama, neophodno je razumjeti i uzeti u obzir komunikacijske sklonosti i navike svake starosne grupe. Različite generacije su odrasle u specifičnim tehnološkim i sociokulturnim kontekstima koji utječu na njihov način komunikacije.

Ileana Šnur –Muratagić, dipl. socijalna radnica
Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE

ZDRAVO RADNO OKRUŽENJE ZA SVE – ZAŠTO JE VAŽNO? ISTRAŽIVANJE NADZORA I ZAŠTITE ZDRAVLJA ZAPOSLENIKA U FBiH S FOKUSOM NA BOLESTI OVISNOSTI

Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO -NE sa Zavodom za javno zdravstvo FBiH i uz podršku Udruženja poslodavaca FBiH procijenilo je neophodnost istraživanja za radno sposobno stanovništvo na teritoriji FBiH koje prikazuje zdravstveno stanje zaposlenika s fokusom na bolesti ovisnosti na radnom mjestu u vladinom, nevladinom sektoru i privatnom sektoru. Proces izrade Upitnika i obrade podataka trajao je od (februar/mart 2024.),kako bi se dobio reprezentativan uzorak od 104 ustanove/ kompanije i nevladine organizacije.Prezentacija rezultata istraživanja ukazala je na potrebu za provedbom Programa prevencije ovisnosti u radnom okuženju.

Prof.dr. Irena Praskač – Salčin, Odsjek za komunikologiju
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Doc.dr. Selma Ćosić, Odsjek za sigurnosne i mirovne studije
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Doc. dr. Elma Huruz – Memović, Odsjek za politologiju
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu

RELIGIJSKI IDENTITET KAO ELEMENT ETNIČKIH I NACIONALNIH ARTIKULACIJA I USPOSTAVLJANJE DRUŠTVENOG MIRA

Bosanskohercegovačko društvo povijesno definirano u kontekstu multikulturalnog, multikonfesionalnog, multietničkog, multinacionalnog ili multireligijskog društva podložno je (bilo) različitim kulturnim, konfesionalnim, nacionalnim, religijskim i etničkim utjecajima koji su na mnogo načina mijenjali društvene odnose. Religije i religijski identiteti u Bosni i Hercegovini često su elementi kreiranja politika netrpeljivosti, mržnje i/ili društvenog konflikta. Tako religija u bosanskohercegovačkom društvu djeluje na totalitarizirajući način te se istovremeno pokazuje kao primarni repertoar simboličkih elemenata i temeljni mehanizam artikulacije daljnjih grupnih identificiranja – etničkih i nacionalnih (Šavija-Valha, 2009). Nažalost, povijest nam pokazuje da religijske podjele mogu biti uzrokom/skrivačem mnogih konflikata (Cvitković, 2005:128) ali i, tradicije mnogih od njih i njihovo naučavanje mogu biti izvor i poticaj za stvaranje mira (Cvitković, 2005:134). Tekst, u području politoloških, komunikoloških i sigurnosnih studija, analizira religiju kao element kreiranja etničkog, nacionalnog identiteta i političkog djelovanja koji je, u osnovi, jedna od mnogih prepreka uspostavljanja suživota, razumijevanja, dijaloga, tolerancije i socijalne kohezije.

Acc.prof.dr. Dževad Termiz
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Alen Mušović, MA socijalnog rada

BITNE POSTAVKE NAUČNOG SAZNANJA U TEORIJI I METODOLOGIJI SOCIJALNOG RADA O HUMANIZMU I SOLIDARNOSTI

Naučno saznanje čini bitan sadržaj nauke i naučne teorije. Do naučnog saznanja dolazimo primjenom naučnih metoda, a naučne metode su istovremeno proizvod nauke i predmet metodologije koja je i sama dio nauke uopšte, društvenih nauka i posebnih i specijalnih nauka i naučnih disciplina. Teorija se ne može odvojiti od metodologije, metoda istraživanja, mada se s njima ne može poistovijetiti. U procesu izgrađivanja i konstituisanja nauke o socijalnom radu neophodno je identifikovati i definisati predmet nauke (istraživanja) o socijalnom radu. Konstatovanje predmeta nauke i obezbjeđivanje uslova izgrađivanja i verifikacije definicije jeste zadatak metodologije, ali njen zadatak nije izgrađivanje definicije. To je stvarni zadatak teorije i naučno i stručno zasnovane prakse. A bez valjane definicije, bar uslovno prihvatljive, nije moguće zasnovati i konstituisati nauku-naučnu disciplinu.

U tom smislu problem definicije predmeta nauke o socijalnom radu je višestruko složen ili bar dvoslojan:

prvo, to otežava proces konstituisanja nauke o socijalnom radu i otežava razgraničenje u sistemu nauke, sa drugim naukama – naučnim disciplinama; i

drugo, to doprinosi javljanju dileme o tome šta je pravi predmet nauke o socijalnom radu – da li je to društvena pojava – proces ili je to profesija?

Polazeći od činjenice da je teorija bitan strukturni činilac nauke i da ona obrađuje predmet i metod nauke ili dio predmeta nauke – naučne discipline, možemo konstatovati da postoji visok stepen saglasnosti teoretičara socijalnog rada o odstustvu jedinstvene teorije, slabostima i nedostacima posebnih teorija, te stanovište o osnovanosti opravdanih potreba formiranja „teorije srednjeg dometa“ na osnovu generalizacije saznanja o predmetu istraživanja.

I pored navedenih problema, neosporno je da u svakoj nauci se razvijaju razne teorije – počev od prostih generalizacija rezultata istraživanja, preko „teorija srednjeg dometa“, do generalnih i

univerzalnih teorija. Sva ta teorijska odnosno naučno-teorijska saznanja imaju svoja polazišta od kojih su neka sadržana u osnovnoj paradigmi nauke o socijalnom radu. Neka su oslonjena na paradigme teorijsko-metodoloških pravaca u društvenim naukama, a neka od tih teorijski saznanja predstavljaju teorijske sinteze kao pokušaj originalne interpretacije ili originalne konstrukcije sopstvenih polazišta istraživanja.

Faktički između svih teorijskih, metodoloških i istraživačkih paradigmi postoji naučna veza u shvatanju socijalnog rada kao prakse i nauke koja je sadržana u opštijim paradigmama. Zapravo, to su saglasna shvatanja o tome da je socijalni rad pojava-proces u društvenoj stvarnosti i da se može identifikovati i empirijski i teorijski istraživati i naučno saznavati i da se stečena naučna saznanja mogu koristiti i u nauci i u praksi.

Isto tako, evidentna je saglasnost o osnovnoj strukturi pojave-socijalnog rada u društvenoj stvarnosti: situacija naglašene socijalne potrebe (shvaćena kao dimenzija ukupne životne situacije); subjekt u stanju naglašene socijalne potrebe (klijent socijalnog rada); davalac socijalne pomoći (socijalni radnik, ustanova-institucija socijalnog rada); socijalna akcija-socijalna intervencija pružanja socijalne pomoći i društveno i socijalno okruženje. Dakle socijalni rad i kao praksa i kao nauka po opštoj orijentaciji i osnovnom usmjerenju odlikuju humanizam i solidarnost – bilo da je to u vidu profesionalnog ili dobrovoljnog socijalnog rada.

Opstanak i, po usmjerenosti pozitivan, razvoj savremenog društva se zasniva na razvoju nauke i naučnog saznanja u čemu socijalni rad – kao nauka i praksa – humanistička i solidaristička daje zapažen doprinos.

Osnovni pojmovi: Nauka, naučno saznanje, socijalni rad, nauka o socijalnom radu, teorija, naučna metodologija, naučni metod, naučno istraživanje, postavke, paradigma, definicija, teorijsko-metodološki pravac

Prof.dr. Sanela Šadić, Odsjek za socijalni rad
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Maida Dedić, MA socijalnog rada
Ustanova socijalne zaštite Park- Vogošća
Prof.dr. Amer Osmić, Odsjek za sociologiju
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Sarajevu
Belma Filipović, dipl. socijalna radnica
Ustanova socijalne zaštite Park- Vogošća

PREFERENCIJE SOCIJALNIH AKTIVNOSTI STARIJIH OSOBA U INSTITUCIONALNOM SMJEŠTAJU: MOTIVACIJA, MOGUĆNOSTI I IZAZOVI

Socijalne aktivnosti igraju ključnu ulogu u očuvanju mentalnog i fizičkog zdravlja starijih osoba, doprinoseći njihovoj emocionalnoj stabilnosti, osjećaju pripadnosti i ukupnoj kvaliteti života. Kreiranje različitih sadržaja u institucionalnom okruženju kojima se potiče aktivnost starijih osoba ima višestruke benefite zbog čega ih treba pažljivo osmišljavati i prilagođavati njihovim potrebama, interesima i mogućnostima. Primarni cilj ovog istraživanja da analizira preferencije korisnika, pri čemu je fokus usmjeren na motivacione faktore, postojeće mogućnosti i prepreke koje utiču na njihovo sudjelovanje. Istraživanje je realizirano u domovima za starije osobe, javnim i privatnim, na području Kantona Sarajevo, koristeći kvantitativnu metodologiju koja uključuje anketiranje korisnika i stručnjaka koji direktno rade s njima. U cilju pribavljanja pouzdanih podataka kreirani su anketni upitnici za obje skupine ispitanika, uzimajući u obzir ključne varijable.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina starijih osoba prepoznaje značaj socijalnih aktivnosti, ali da njihovo učešće često ograničavaju zdravstveni problemi, nedostatak interesovanja i neadekvatni uslovi unutar ustanova. S druge strane, stručnjaci ističu izazove poput nedostatka finansijskih resursa, kadrovskih kapaciteta, ograničenih prostornih kapaciteta, bolje prilagođenosti potrebama korisnika.

Dobijeni rezultati ukazuju na potrebu za unapređenjem postojećih programa kroz bolje planiranje, intenzivniju saradnju s lokalnim zajednicama, inovativnije pristupe u osmišljavanju aktivnosti i osnaživanje korisnika za aktivnijim i zdravijim životnim stilovima. Takođe, mogu biti osnova za

kreatore politika i menadžment ustanova u poboljšanju kvaliteta života starijih osoba u domovima, s posebnim fokusom na njihovu angažiranost, zadovoljstvo i uključenost.

Ključne riječi: *socijalne aktivnosti, starije osobe, institucionalni smještaj, kvalitet života, angažovanost.*

Dr.sci. Ljubinka Lazić
Udruženje stručnih radnika socijalne djelatnosti regije Doboj

MREŽNI SOCIJALNI RAD U 21. VIJEKU

U ovom radu se aktualizuje značaj mrežnog socijalnog rada kao pristupa koji identifikuje, razvija i integriše resurse i jača socijalnu koheziju. Ovaj pristup ne samo da povećava dostupnost usluga, već i doprinosi jačanju zajednica povezujući resurse na nove načine, čime se omogućava integrisan pristup socijalnoj zaštiti i gradnji otpornijih zajednica i pojedinaca. Rad ukazuje na značaj socijalnih mreža te upućuje na konkretne mehanizme i postupke koji socijalnim radnicima omogućavaju da efikasnije identifikuju potrebe korisnika i mobilizuju relevantne resurse na različitim nivoima. Ipak, pred savremenim mrežnim socijalnim radom stoji niz izazova kao što su ograničeni resursi, brzi razvoj digitalizacije. Zaključuje se da je značajno razvijati mrežni socijalni rad, jer umrežavanje doprinosi socijalnoj inkluziji. Uz to je ključno za razvijanje inovativnih praksi koje poboljšavaju pristup socijalnim uslugama i kvalitetu života.

Ključne riječi: *mrežni socijalni rad, socijalne mreže, socijalna kohezija*

PRAVO NA POSLOVNU SPOSOBNOST U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE U SVIJETLU ODREDBA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

U radu se analizira aktuelno stanje u zemljama Europske unije, s posebnim osvrtom na zemlje članice vezano za poštivanje prava na ostvarivanje poslovne sposobnosti svih punoljetnih osoba sukladno odredbama člana 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koji utvrđuje da su osobe s invaliditetom jednake pred zakonom tako da u svim područjima života uživaju pravnu i poslovnu sposobnost ravnopravno s drugima. Navedeni pristup, koji je nominalno prihvaćen ratificiranjem Konvencije od strane 192 države svijeta, među kojima su i sve države članice Europske unije, kao i sama Europska unija, pokazao se u praksi neujednačenim s ključnom karakteristikom da se još uvijek u većini zemalja članica Europske unije ne primjenjuje, odnosno da je na snazi oduzimanje ili ograničenje poslovne sposobnosti.

Ključne riječi: *zamjensko odlučivanje, jednakost pred zakonom, pravo na poslovnu sposobnost, odlučivanje uz podršku, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, Europska unija.*

Doc.dr. Suzana Mihajlović
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST U PARADIGMATSKIM PROMENAMA SOCIJALNE POLITIKE – KA NOVOM „DRUŠTVENOM UGOVORU”

Proces demografskog starenja i promene porodičnih obrazaca u poslednih par decenija, u intersekciji sa kontinuiranom pojavom međunarodnih kriza, ključni su izazovi savremenih država blagostanja.

Promenjene okolnosti uslovile su potrebu za posvećenijim razumevanjem mikrosocijalne arhitekture međugeneracijskih ugovaranja (Bengtson, 2001), koje prethode i od kojih zavisi kreiranje socijalne politike u organizaciji nacionalnih država, kako bi solidarnost kao internalizovana obaveza unutar specifičnih socijalnih zajednica (Habermas, 1989) bila redefinisana za dobrobit svih generacija.

Zasnovano na konceptu građanske solidarnosti u procesima ugovaranja između građana i države, koja se ostvaruje u najvećoj meri kroz redistributivne politike, osnovno pitanje jeste: na koji način se menjalo razumevanje međugeneracijske solidarnosti u promenama paradigmi socijalne politike? Ciljevi su prikaz i analiza obrazaca međugeneracijske redistribucije tokom tri paradigmatске faze socijalne politike: Beveridž-Kejnzijske, neoliberalne i socijalnog investiranja (Hemerijck, 2017).

Na osnovu analize sadržaja dokumenata, izvodi se zaključak da se međugeneracijska solidarnost i dalje jasno očitava u temeljnim oblastima socijalne politike, dok su promene paradigmi socijalne politike uslovile redefinisanje ciljnih populacija i instrumenata redistribucije u obezbeđivanju međugeneracijske solidarnosti.

Asst. Nataša Milošević, MA
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST U JAPANU: IZAZOVI I REŠENJA U KONTEKSTU DEMOGRAFSKIH PROMENA

Sa udelom starih od 30% u ukupnoj populaciji (Eurostat, 2024) i najvećom stopom opadanja stanovništva na teritoriji Azije (Statista, 2024), Japan je država sa najintenzivnijim promenama u demografskoj strukturi na globalnom nivou. Od 2000. godine japanska vlada, implementirala je niz programa u cilju uspostavljanja održivih rešenja u kontekstu depopulacionih trendova. Polazeći od institucionalnog pristupa, cilj istraživanja je opis i analiza strategija i programa primenjenih kao odgovor na socijalno-ekonomske implikacije demografskih kretanja.

Na osnovu pregleda i analize sekundarnih izvora podataka iz naučnih i stručnih publikacija, u radu će biti odgovoreno na sledeća pitanja: koje su najizraženije socijalno-ekonomske posledice demografskih promena u Japanu?; koja su institucionalna rešenja u domenu socijalne politike primenjena kao odgovor na intenzivan trend starenja stanovništva?.

Rezultati upućuju na zaključak da demografska kretanja u Japanu, ugrožavaju ekonomski rast, održivost sistema socijalne sigurnosti, organizaciju nege starih lica, i sektor rada. Primenjena rešenja zahtevaju inovacije i prilagođavanja kako bi se postigla međugeneracijska solidarnost na institucionalnom nivou.

Ključne reči: međugeneracijska solidarnost, demografske promene, Japan, socijalna politika

Doc.dr. Brankica Todorović,
Fakultet savremenih umetnosti, Beograd

KULTURNA INTEGRACIJA: DOPRINOS JAČANJU SARADNJE KAO OPŠTE DOBROBITI

Kulturna integracija doprinosi održivom razvoju promocijom kulturnog nasleđa i kulturnog života. Ovaj oblik integracije pored povezivanja pojedinaca, preduzeća i nacionalnih ekonomija, doprinosi i povezivanju različitih delatnosti. Inicijativa koja se realizuje uz podršku EU je "Evropska prestonica kulture" čiji je jedan od osnovnih ciljeva povećanje osećaja pripadnosti evropskih građana zajedničkom kulturnom prostoru.

Ciljevi istraživanja u radu su:

- 1) Analiza kulturne integracije sa aspekta mogućnosti saradnje: interkulturalne, međugeneracijske, kao i drugih oblika saradnje,
- 2) Uticaj projekta "Evropska prestonica kulture" na kulturnu integraciju pojedinaca i društava i
- 3) Mogućnosti uticaja kulturne integracije na socijalne komponente društva.

Ključne reči: *kulturna integracija, kultura, inicijativa, EU*

UDOMITELJSTVO ZA DJECU I MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST

Iako je pojam međugeneracijska solidarnost vrlo širok, on uključuje među ostalim međusobnu podršku, brigu i suradnju između različitih generacija unutar obitelji ali i društva. Nadalje, udomiteljstvo se definira kao oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se djetetu osigurava skrb i potpora u poticajnom i pozitivnom obiteljskom okruženju. Obzirom da ono uključuje povjeravanja djeteta udomiteljskoj obitelji koja je spremna primiti dijete na smještaj, a s kojom dijete može ali ne mora biti u srodničkom odnosu, međugeneracijska solidarnost dolazi do izražaja. U kontekstu srodničkog udomiteljstva, međugeneracijska solidarnost ogleda se u činjenici da odrasli članovi obitelji djeteta (tete, stričevi, bake, djedovi i drugi srodnici) preuzimaju skrb za dijete. Na taj način dijete ostaje u sebi poznatom okruženju. S druge strane tradicionalni udomitelji nisu povezani s djetetom srodstvom primaju dijete na smještaj zbog različitih intrinzičnih motiva koji su povezani i s međugeneracijskom solidarnošću u njenom direktnom značenju.

S aspekta međugeneracijske solidarnosti udomiteljstvo pruža djeci stabilnost, emocionalnu podršku i osjećaj pripadnosti, dok odrasle osobe imaju priliku aktivno sudjelovati u životima mlađih generacija, što može poboljšati njihov emocionalni i socijalni status. Nadalje praksa pokazuje da u udomitelje koji pružaju udomiteljsku skrb, uz udomitelje i njihovu djecu i ostali članovi obitelji, pa i zajednice (kroz mrežu podrške, volonterske i humanitarne inicijative, susrete u zajednici, itd.) pomažu u skrbi o udomljenoj djeci, čime se smanjuje opterećenje na udomitelje (npr. mogu pružiti emocionalnu, praktičnu ili materijalnu podršku) ali i doprinosi stvaranju stabilnog i poticajnog okruženja za dijete. Udomiteljstvo također omogućava i prijenos vrijednosti poput solidarnosti, kulture i životnih iskustava između generacija te izgradnju međugeneracijskih veza. Udomiteljstvo jača i povezuje zajednicu kroz međugeneracijsku suradnju i solidarnost, te stoga ne čudi da su i različite kampanje u svojim porukama usmjerene u različite aspekte vezane uz međugeneracijsku suradnju i solidarnost. Udomiteljstvo nije samo odgovornost pojedinca ili

obitelji, već i zajednice. Obzirom na poteškoće u regrutaciji novih udomiteljskih obitelji, može se također problematizirati radi li se o krizi međugeneracijske solidarnosti ili solidarnosti općenito?

Kroz javne politike, socijalne usluge i zajedničke inicijative, društvo može pružiti podršku udomiteljima i djeci koja se nalaze u udomiteljstvu, čime se ulaže u socijalni kapital udomiteljstva, a time i međugeneracijsku povezanost i solidarnost.

Ključne riječi: *udomiteljstvo, međugeneracijska solidarnost, dijete, obitelj, društvo*

PRAKSA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U ZAŠTITI PRAVA NA PRIVATNI I PORODIČNI ŽIVOT U KONTEKSTU IZDVAJANJA IZ PORODICE I ALTERNATIVNOG ZBRINJAVANJA DJECE

Rad se bavi analiziranjem presuda Evropskog suda za ljudska prava u kojima je isti zauzimao stav o članu 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima po pitanju prava na privatni i porodični život u kontekstu zaštite najboljih interesa djeteta. Praksa Evropskog suda za ljudska prava utjecala je na jačanje prava djeteta u državama članicama Vijeća Evrope te njegovim djelovanjem u primjeni Konvencije načelo najboljeg interesa djeteta je postiglo status običajnog međunarodnog prava. No, kako se značenje porodice mijenja, tako se mijenja i pojam „porodičnog života“, što dovodi do kontradiktornosti u odlukama Suda. Naime, Sud povremeno „zastrani“ donoseći odluke o djetetovim najboljim interesima, stoga pitanje prava na „porodični život“ predstavlja najosjetljiviju kategoriju u kontekstu dječije zaštite. Ovim radom, autorica nastoji ukazati na nekonzistentnu praksu Suda prilikom donošenja odluke o zaštiti prava iz člana 8. Konvencije, što može predstavljati izazov državama članicama u pružanja socijalne i druge zaštite djeci.

Doc. dr. Bojana Vranić
Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu
Doc. dr. Ljiljana Skrobić
Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu

TRANSFORMACIJA MEĐUGENERACIJSKE SOLIDARNOSTI U SAVREMENOM RODITELJSTVU: SLABLJENJE ZAJEDNIČKE BRIGE

Posmatrajući tradicionalne porodične obrasce, rođenje deteta i tranzicija u roditeljstvo značili su, pre svega, oslanjanje na snažnu međugeneracijsku solidarnost. Briga o detetu je, gotovo u svim segmentima, uključivala članove šire porodice, rodbinu, komšiluk, zajednicu uopšte. Međutim, savremeno roditeljstvo donosi izmene na mnogim planovima, pa i u pogledu veće autonomije roditelja, oslanjanje na druge izvore podrške, pa samim tim slabljenje uloge šire porodice. U ovom radu analiziraćemo društvene faktore koji doprinose promeni uloga i očekivanja od roditelja, poput neoliberalnog ideala roditeljstva. Takođe, u fokusu će biti i to na koji način su internet sadržaji, a pre svega društvene mreže, postali značajan izvor informisanja i podrške roditeljima, ali i koje su potencijalne negativne posledice toga. Razmevanje ovih promena u savremenom roditeljstvu čine se ključni u kreiranju modela podrške koji će napraviti balans između potrebe za autonomijom i podeljenom brigom o deci.

dr. Maša Đurišić, viši predavač
Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača
dr. Nataša Duhanaj, doktor pedagoških nauka
OŠ „Veselin Masleša“

SARADNJA ŠKOLE I CENTRA ZA SOCIJALNI RAD U PREVENCIJI POREMEĆAJA PONAŠANJA UČENIKA

Učenici sa poremećajem ponašanja u poređenju sa vršnjacima tipičnog razvoja, razlikuju se po akademskim, socijalnim, emocionalnim i bihevioralnim potrebama.

Škola može pružiti sveobuhvatan, sistematičan i pristup na više nivoa koji podrazumeva identifikaciju, procenu, prevenciju i druge intervencije kada su u pitanju odstupajuća ponašanja, ali samo uz dobru saradnju nastavnika, stručnih saradnika, socijalnih radnika, roditelja i stručnjaka iz ove oblasti.

Cilj ovog rada jeste da ukaže na značaj saradnje škole i Centra za socijalni rad u prevenciji poremećaja ponašanja učenika. Njihova efikasna saradnja omogućava holistički pristup prevenciji, a podrazumeva redovnu komunikaciju, zajedničko planiranje intervencija, razmenu informacija o učenicima, savetovanje, povezivanje sa drugim relevantnim institucijama i dr. Pored toga, zajednički rad ovih institucija doprinosi razvoju preventivnih programa koji su prilagođeni specifičnim potrebama zajednice. Ovi programi mogu uključivati radionice za razvoj socijalnih veština, edukacije za roditelje i obuke za nastavnike o prepoznavanju i reagovanju na rizična ponašanja. Takvi integrisani napori povećavaju šanse za uspešnu prevenciju i intervenciju, stvarajući podržavajuće okruženje za razvoj učenika.

S toga se u zaključku iznose implikacije za rad u praksi i naglašava potreba sa uvođenjem delatnosti socijalnog rada u školama.

Ključne reči: škola, poremećaji ponašanja, socijalni rad, prevencija

Anja Marković, istraživačica-pripravnica
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu

MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST U KONTEKSTU PRISILNIH MIGRACIJA: EKONOMSKA ZAVISNOST, PSIHOLOŠKI PRITISAK I ULOGA SOCIJALNOG RADA

Prisilne migracije, izazvane ratnim sukobima i ekonomskim krizama, u značajnoj meri remete tradicionalne obrasce međugeneracijske solidarnosti. Mladi i deca koja napuštaju zemlje pogođene krizama suočavaju se sa višestrukim izazovima – od izloženosti nasilju i traumatizaciji tokom iregularnih migracija do poteškoća u integraciji u zemlji destinacije i problema u mentalnom zdravlju. Dodatni psihološki pritisak predstavlja im očekivanje da finansijski obezbede porodice koje ostaju u zemlji porekla, često bez institucionalne podrške i mogućnosti za samostalnu egzistenciju. Usled hitne potrebe za prihodima, mladi migranti pretežno prihvataju niskokvalifikovane i teške fizičke poslove, što umanjuje njihove mogućnosti za lični i profesionalni razvoj, kao i dugoročnu socioekonomsku stabilnost. Cilj ovog rada je dublje razumevanje posledica prisilnih migracija na međugeneracijsku solidarnost, kao i davanje preporuka za unapređenje socijalnih politika koje bi doprinele dugoročnoj društvenoj stabilnosti. Poseban fokus je stavljen na ulogu socijalnih radnika u pružanju podrške mladim migrantima i njihovim porodicama kroz obrazovne, integracione i psihosocijalne intervencije.

Dr.sc.Samra Mahmutović
JZU Univerziteti klinički centar Tuzla
Izv. prof. dr. sc. Marijana Kletečki Radović
Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

SOCIJALNA DOBROBIT OSOBA S PROBLEMIMA MENTALNOG ZDRAVLJA

Dualni model kontinuuma mentalnog zdravlja i bolesti ističe da je mentalno zdravlje puno više od samog odsustva psihičke bolesti ili poremećaja. Polazeći od navedenog modela, osoba koja živi s problemom mentalnog zdravlja, odnosno, boluje od psihičke bolesti, može imati visoko, pozitivno mentalno zdravlje. Temeljem ovog modela zagovaraju se politike mentalnog zdravlja koje u središte stavljaju važnost prevencije mentalnog zdravlja i razvoj usluga u zajednici koje se oslanjaju na koncept oporavka i osnaživanja. Pod tim vidom u radu će se prikazati rezultati istraživanja pozitivnog mentalnog zdravlja osoba koje boluju od psihičke bolesti te raspraviti koji izvori formalne i neformalne socijalne podrške imaju značajnu prediktivnu ulogu na socijalnu dobrobit kao jednu od dimenzija pozitivnog mentalnog zdravlja. Cilj istraživanja bio je ispitati koji su čimbenici povezani s pozitivnim mentalnim zdravljem osoba koje boluju od psihičke bolesti i korisnici su izvanbolničke psihijatrijske skrbi. U istraživanju je sudjelovalo n=200 odraslih osoba koje boluju od psihičke bolesti, žive na području Tuzlanskog kantona u FBiH i koriste usluge u centrima za mentalno zdravlje. Rezultati su pokazali da obilježja psihičke bolesti i materijalna deprivacija nisu značajni prediktori pozitivnog mentalnog zdravlja osoba koje boluju od psihičke bolesti. Značajni prediktori socijalne dobrobiti pokazali su se kvaliteta života, procjena podrške od strane značajnih drugih te dostupnost podrške od socijalne mreže. Ovi prediktori zajedno objasnili su 37,8% varijance socijalne dobrobiti. Dobiveni rezultati ukazali su na značaj socijalne podrške za pozitivno mentalno zdravlje, odnosno upućuju na važnost ulaganja u razvoj intervencija usmjerenih osnaživanju otpornosti osoba s psihičkim oboljenjem, a u čemu socijalni rad ima posebnu ulogu.

Ključne riječi: osobe s problemima mentalnog zdravlja, dualni model mentalnog zdravlja, socijalna dobrobit

Tamara Stojanović, istraživač-pripravnik
Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu
Violeta Đorđević Danilović, istraživač-pripravnik
Institut za srpsku kulturu Priština-Leposavić

NEVIDLJIVI TERET MEĐUGENERACIJSKE BRIGE: KARAKTERISTIKE I IZAZOVI SENDVIČ GENERACIJE

Globalne društvene krize i demografski procesi poput starenja stanovništva, produženja živodnog veka i transformacije porodičnih struktura istakli su ulogu porodice kao ključnog sektora socijalne sigurnosti. Cilj ovog rada je da kroz analizu sekundarnih izvora podataka istraži fenomen sendvič generacije polazeći od takozvanog koncepta „dvostruke smene” koju najčešće „obavljaju“ žene kao neformalni negovatelji u porodici. Istraživanje je usmereno ka analizi dvostruke opterećenosti žena podređenih simultanim zahtevima profesionalnog angažmana i neplaćene brige o deci i starijim članovima porodice. Postojanje formalnih politika podrške ne znači nužno stvarnu podršku ženama, te ovo istraživanje ukazuje na nedovoljno integrisani pristup koji zanemaruje višedimenzionalnost potreba „dvostruko“ zaposlenih žena. Rezultati istraživanja pokazuju da je poslednjih godina primetna veća uključenost muškaraca u brigu o deci i starijima, ali da su i dalje u najvećem broju slučajeva žene te koje podnose teret neplaćenog rada. Hronično opterećenje žena neplaćenom brigom o deci i starijima može ograničiti njihov profesionalni razvoj i uticati na njihovo mentalno zdravlje. Uočena je potreba za reformama postojećih politika usmerenih ka unapređenju međugeneracijske solidarnosti i za smanjenem rodnih nejednakosti u oblasti brige.

Ključne riječi: *neplaćeni rad, žene, briga, podrška, deca, stariji*

Dea Jušta, odgajateljica predškolske djece
Dječji vrtić i jaslice “Duga” Umag, Republika Hrvatska

AKTIVNOSTI U EKOVRTIĆIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U radu se prikazuju aktivnosti ekovrtića u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na ekološki pristup u ranom odgoju i obrazovanju. Cilj rada je prikazati važnost ekovrtića u oblikovanju ekološke svijesti djece i analizirati njihove programe u odnosu na međunarodne prakse. Istraživanje je provedeno analizom podataka o aktivnostima 18 ekovrtića u Hrvatskoj, koristeći induktivnu metodu zaključivanja. Rezultati pokazuju da ekovrtići provode različite aktivnosti poput recikliranja, uzgoja biljaka i edukacije o okolišu, ali se razlikuju u opsegu i učestalosti provedbe. Zaključuje se da, iako ekovrtići u Hrvatskoj pridonose razvoju ekološke svijesti, postoji prostor za poboljšanje kroz sustavniju provedbu programa i veću institucionalnu podršku.

Ključne riječi: *ekovrtić, ekološki odgoj, održivi razvoj, recikliranje, rano obrazovanje*

